

Referanser:

Arkivsak: 22/03902-9

Saksdokumenter:

KR 87.1/23 Liturgisk ordning for askeonsdag - bokmål

KR 87.3/23 Veiledning til ordning for askeonsdag - bokmål

KR 87.2/23 Liturgisk ordning for oskeonsdag - nynorsk

KR 87.4/23 Rettleiing til ordning for oskeonsdag - nynorsk

KR 87.5/23 Liturgisk ordning for askeonsdag med spor endringer

Ordning for askeonsdag

Sammendrag

På bakgrunn av vedtak i Bispemøtet og Kirkerådet (BM 13/22, KR 34/22), har Nemnd for gudstjenesteliv utarbeidet et forslag til liturgisk ordning for askeonsdag (NFG 18/22). Bispemøtet har uttalt seg om forslaget fra Nemnd for gudstjenesteliv (BM 6/23) og Kirkerådet har sendt Ordning for askeonsdag på høring (KR 25/23).

Denne saken går igjennom høringsuttalelsene og viser hvordan forslaget til Ordning for askeonsdag er justert i tråd med høringen. Vedlagt saken er Ordning for askeonsdag på bokmål og nynorsk, samt Veiledning for askeonsdag på bokmål og nynorsk. Det er kun ordningen som skal vedtas av Kirkemøtet.

Forslag til vedtak

1. Kirkerådet sender Ordning for askeonsdag til Bispemøtet for læremessig uttalelse.
2. I tråd med Bispemøtets vedtak 34/23 hentes bibeltekstene i Ordning for askeonsdag fra Bibel 2024.

Saksorientering

1. Bakgrunn

I 2022 vedtok Bispemøtet og Kirkerådet å igangsette en liturgisak for å utarbeide en liturgi for askeonsdag til bruk i Den norske kirke (BM 13/22, KR 34/22). I tråd med

Regler for saksbehandling i liturgisaker utredet Nemnd for gudstjenesteliv et forslag til ordning (NFG 18/22). Bispemøtet uttalte seg om dette forslaget i sitt møte i februar 2023 (BM 6/23) og anbefalingene fra Bispemøtet ble innarbeidet i ordningen før Kirkerådet i mars vedtok å sende den på høring (KR 25/23). Høringen er nå gjennomført og innspillene er innarbeidet. Kirkerådet skal i denne saken behandle den liturgiske ordningen etter høring. Ordningen sendes deretter Bispemøtet for uttalelse før Kirkerådet avgjør om liturgisk ordning for askeonsdag skal være sak på Kirkemøtet 2024.

2. Høringen

Høringen hadde frist 30. juni og det kom inn 23 høringssvar: elleve bispedømmer, en biskop, fire teologiske utdanningsinstitusjoner, to fagforeninger, to menigheter og tre enkeltpersoner. Innspillene fra høringen er redegjort for i denne saken og arbeidet inn i det vedlagte forslaget til Ordning for askeonsdag. Ordningen ligger vedlagt på både nynorsk og bokmål.

2.1. Veiledning til askeonsdag

Vedlagt denne saken er også Veiledning til askeonsdag. Veiledningen var ikke med i høringen da den ikke skal vedtas i Kirkemøtet sammen med liturgien. Veiledningen er ment som et dynamisk vedlegg til ordningen og skal bidra til forståelse og kreativitet i praktiseringen av liturgien. Veiledningen kan endres i tråd med erfaringer og behov som viser seg når liturgien er kommet i bruk og skal derfor ikke vedtas av Kirkemøtet. Forslaget til liturgisk ordning som ble sendt på høring henviste flere steder til Veiledning til askeonsdag. Flere høringsinstanser påpekte at det forvansket arbeidet med høringen at veiledningen ikke var vedlagt høringsforslaget. Forslag til veiledning til askeonsdag er derfor vedlagt denne saken.

3. Valgfrie ledd

3.1. Høringens forslag

Den liturgiske ordningen som ble sendt på høring hadde mange valgfrie ledd. Det har vært et poeng at ordningen skal være tilstrekkelig fleksibel til at den kan ivareta lokale tradisjoner, og samtidig være gjenkjennelig.

3.2. Høringsinstansens syn

Det ble i høringen spurt om den forelagte liturgiske ordningen for askeonsdag var tilstrekkelig fleksibel for å ivareta de lokale tradisjonene som høringsinstansene kjente til. Et flertall av høringsinstansene svarte ja på dette (15 av 23). Møre bispedømme mente at *«det er noko uklart kva som er kan-ledd og skalledd i framlegget til liturgi»*. Tønsberg domkirkes menighet delte dette anliggende.

Det Teologiske Fakultet ved Universitetet i Oslo (TF), mente at det er for mange valgmuligheter og anbefalte at det ble utarbeidet en liturgi *«som i langt større grad kan fungere som en kjøreplan som kan følges fra A til Å.»* Bjørgvin biskop og bispedømmeråd mente at valgmulighetene ikke var tilstrekkelige i den utsendte ordningen. Deres hovedinnvending var at ordningen var for lik en høymesse og at ordningen heller burde ta utgangspunkt i liturgi for Aftensang, Kveldsbønn eller forenklete gudstjenester.

Tønsberg bispedømmeråd skrev at: *«Den foreslåtte ordningen, selv om den har flere valgfrie ledd, vil nok oppleves for mange menigheter å være for omfangsrik og lang.»* MF vitenskapelig høyskole (MF) mente at det var tilstrekkelig variasjon i ordningen *«under forutsetning av at det gis mulighet til forenklet liturgi for nattverd.»* Agder og Telemark bispedømmeråd etterlyste: *«muligheten for å ta i*

bruk en kortere nattverdliturgi enn de som finnes i Ordning for hovedgudstjeneste, da gudstjeneste askeonsdag som regel finner sted på kveldstid og det i bispedømmet noen steder er ønsket at den skal være kort.» Tunsberg bispedømmeråd skrev om nattverdordningene fra Ordning for hovedgudstjenesten at:

«[De] vil nok oppleves av flere som lange (også variant med nattverdbønn F). På kveldsgudstjenester (som ikke er hovedgudstjenester) har flere brukt nattverdliturgien fra Nattverd-gudstjeneste utenom høymessen fra 1977-liturgien. Tunsberg bispedømmeråd ønsker at nattverdliturgien for Nattverd-gudstjeneste utenom høymessen fra 1977-liturgien eller liknende, forenklete, fremtidige liturgier for nattverd også gjøres til et valgbart alternativ for Askeonsdag.»

NLA Høgskolen var den eneste høringsinstansen som mente at Ordning for Askeonsdag burde være tettere på Ordning for hovedgudstjenesten. Hamar og Møre bispedømmeråd er begge positive til den fleksibiliteten som ligger i ordningen. Samtidig viser de til lokale tradisjoner med skriftemål som en del av askeonsdag og etterspør hvordan dette kan gjøres til en del av ordningen med asketegning.

3.3. Kirkerådets vurderinger

I tråd med flertallet i høringen mener Kirkerådet at det ikke bør gjøres store endringer i fleksibiliteten i ordningen, men foreslår å klargjøre oppsettet av liturgien slik at det fremgår tydelig hvilke ledd som er valgfrie og ikke. Kirkerådet foreslår derfor å bruke generalrubrikker som en hjelp til å lese og bruke liturgien. Dette reduserer antallet rubrikker i teksten som angir om et ledd eller en del av et ledd er valgfritt. Kirkerådet mener at dette også vil gjøre det lettere å bruke liturgien slik som Teologisk Fakultet etterlyser. Kirkerådet har også tatt inn forslaget fra Bjørgvin biskop og bispedømmeråd om å bruke liturgien for Aftensang og forenklete gudstjenester som utgangspunkt for ordningen.

Innspillene fra MF vitenskapelige høyskole og Tunsberg bispedømmeråd er ikke tatt inn i ordningen. Dette er fordi Kirkerådet forstår vedtaket i Ordning for hovedgudstjenesten slik at nattverdordningene i den ordningen erstatter nattverdordningene i Nattverd-gudstjeneste utenfor høymessen. Kirkerådet og Bispemøtet har imidlertid nylig vedtatt at det skal utarbeides *«forslag til nattverdbønner til bruk utenfor hovedgudstjenester. Forslaget bør inkludere nattverdbønner som er egnet til bruk ved kveldsmesser, på institusjon og leir.»* (KR 65/23 og BM 35/23). Kirkerådet anbefaler derfor at ordlyden i Ordning for askeonsdag beholdes, men at det i Veiledning for askeonsdag oppfordres til å bruke en kort nattverdordning. Veiledningen kan justeres når det foreligger nattverdbønner som er egnet til bruk ved kveldsmesser.

Kirkerådet foreslår at det i punkt ni i generalrubrikkene tydeliggjøres muligheter for å kombinere Ordning for askeonsdag og Ordning for skriftemålgudstjeneste. En kan enten feire skriftemålgudstjeneste som alternativ til Ordning for askeonsdag, eller legge ledd 16 | **Asketegning** inn i Ordning for skriftemålgudstjeneste.

4. Skriftlesninger

4.1. Høringens forslag

Ordningen som ble sendt på høring hadde skriftlesning tre steder. Først som en del av samlingsdelen i innledningen (A), deretter tre lesninger som vanlig i en

hovedgudstjenestene (B) og til sist en skriftlesning som innledning til bønn og asketegning (C). Skriftlesningene i Ordets del er vedtatt av Kirkemøtet i 2014 som en del av Kirkeårets tekster.

A: Forslag til skriftsteder i samlingsdelen:

- Forkynneren 3,1-2.4.6-7.11.14a
- Jesaja 40,6-7
- Jesaja 58, 5-7a

B: Skriftlesningene fra Ordets del:

- Rekke I
 - o Joel 2, 12-13
 - o 1. Peter 3, 18-4,2
 - o Matteus 6,1-6.16-18
- Rekke II
 - o Jona 3,3-10
 - o 2. Peter 1,5-11
 - o Matteus 12,38-42
- Rekke III
 - o Jesaja 58,4-10
 - o Apostlenes gjerninger 13,1-4; 14,22-23
 - o Markus 2,18-20
- Fortellingstekst
 - o 1. Mosebok 27,1-29

C: Forslag til skriftsteder i delen med bønn og asketegning:

- Salme 139,11-18.23
- Jesaja 60,1-2.5a
- Salme 40,7
- Esekiel 37,1-6

4.2. Høringsinstansens syn

21 av de 23 høringsinstansene har uttalt seg eksplisitt om dette. Syv av dem stiller seg bak det utvalget slik det forelå, mens flertallet av høringsinstansene kom med ulike former for innspill til tekstutvalget.

4.2.1. Antall tekstlesninger

Teologisk fakultet ved Universitet i Oslo (TF) påpekte at det generelt var lagt opp til for mange tekstlesninger i høringsforslaget og at utvalget burde forenkles. TF foreslo å ikke legge opp skriftlesninger andre steder enn i Ordets del. Tunsberg bispedømmeråd mente at skriftlesningen før bønn og asketegning burde utgå. To av høringsinstansene påpeker at rytmen i gudstjenesten vil bli preget av hvor i ordningen tekstlesningene plasseres. Presteforeningen foreslo ikke å kutte ned i antall tekstlesninger, men skrev i sitt høringssvar at: «*Det savnes rubrikktekst eller veiledningstekst som sier noe om skriftlesningenes funksjon i liturgien.*»

4.2.2. Teologiske motiver

Tunsberg bispedømmeråd påpekte i sitt høringssvar at Askeonsdag har flere ulike hovedmotiver. Bispedømmerådet mente at både menneskets forgjengelighet og «den rette faste» (rettferdighet og globalt perspektiv) var ivaretatt i de innledende tekstlesningene, men at omvendelsesmotivet manglet. Dette siste motivet ble foreslått inkludert ved å ta inn Joel 2,12-13 som tekst tidlig i ordningen (A).

Agder og Telemark skrev om de teologiske motivet i skriftlesningene: «*Tekstene som velges i Den norske kirkes askeonsdagsgudstjeneste, bør formidle (...): Menneskets sårbarhet og forgjengelighet, kallet til å ta et oppgjør med synden, og Guds store barmhjertighet, nåde og trofasthet.*»

TF gjør i sitt hørings svar oppmerksom på at de mange tekstlesningene (jf. 4.2.1) kan «*føre til at liturgien i sin helhet får altfor mange teologiske motiver. (...) Vi vil foreslå at tekstene konsentrerer seg om to temaer, etterfølgelse og forgjengelighet. Dette vil hjelpe til med å strukturere liturgien på et overordnet plan, og rydde opp i detaljer som nå framstår som umotiverte.*» Oslo bispedømmeråd argumenterte i sitt hørings svar langs de samme linjer. Tønsberg domkirkes menighet mente derimot at perspektiver knyttet til «*memento mori*» var for ensidig representert i høringsforslaget og skrev at: «*Fastetiden er den kristne menighetens dåpspåminnelsestid. (...) Askeonsdag er ikke primært en minnedag for vår forgjengelighet, men et løfte om vår gjenfødelse bakenfor kors og grav og død.*»

En annen høringsinstans leverte en høring som i sin helhet omhandlet skaperverket, klima og miljø og argumenterte for at Ordning for askeonsdag skulle justeres slik at den innleder en 40 dager faste for klima.

4.2.3. Kirkeårets tekster

Hørings svaret fra Tønsberg domkirkes menighet påpekte som nevnt at gjenfødselsmotivet er viktig på askeonsdag og mente at Kirkeårets tekster for askeonsdag «*rommer en slik teologi hvor askeonsdag forstås i lys av dåpen, - hvor den som begraves med Kristus også skal stå opp med Ham.*» Kirkerådet forstår høringsinstansen slik at Kirkeårets tekster er de som bør anvendes på askeonsdag, og at utvalget blant disse tekstene er tilstrekkelig. Bjørgvin biskop og bispedømmeråd påpekte at de to første tekstlesningene i Ordets del i høringsforslaget (B) var valgfrie og mange menigheter vil derfor kunne velge disse bort. Høringsinstansen foreslår derfor at de gammeltestamentlige lesetekstene legges inn som mulige tekstlesninger ved innledningen til bønn og asketegning.

Teksten fra Joel 2, 12-13 er lesetekst i første rekke. Som nevnt foreslo Tønsberg bispedømmeråd at denne ble en mulig lesning ved innledningen til askeonsdagsgudstjenesten (A). Nord-Hålogaland bispedømmeråd trakk også frem denne teksten som «*en spennende link*» til teksten fra Esekiel 36 som i høringsforslaget var foreslått som mulig tekst etter asketegningen.

Jesaja 58, 4-10 er lesetekst i tredje rekke. Denne teksten var i høringen foreslått (med et litt annet utsnitt), som mulig skriftlesning ved starten av gudstjenesten (A). Agder og Telemark bispedømmeråd ønsker at Jesaja 58 ikke skal leses ved innledningen til gudstjenesten:

«I dagens Norge er det vel knapt et problem at kristne går for langt i fysisk faste og bostøvelser. I møte med en forsamling som kommer til kirke for å innlede fastetiden, og antagelig ønsker å gjøre dette til en annerledes tid, er det kanskje ikke spot on å innlede med en tekst som er sårbar for den tolkning at det er en motsetning mellom fysisk faste og nestekjærlighet og kamp for rettferdighet.»

Bjørgvin biskop og bispedømmeråd vil heller lese Jesaja-teksten enn Forkynneren ved gudstjenesten start. I tråd med dette ønsker Fakultet for teologi og

samfunnsvitenskap, VID vitenskapelig høgskole (VID) at teksten fra Jesaja 58 blir skrevet inn i liturgien ved gudstjenestens start.

4.2.4. Forholdet mellom tekster fra Det gamle og Det nye testamentet

Bjørgvin biskop og bispedømmeråd og Agder og Telemark bispedømmeråd etterlyser flere nytestamentlige tekster. Agder og Telemark nevner Markus 1,15 som et eksempel på en tekst som kan benyttes. Bjørgvin biskop og bispedømmeråd forslår at Matteus 22;37-39 blir brukt som innledning til selvransakelsen før bønn og asketegning. Høringsinstansen viser også til at dette fungerte godt i ordningen for hovedgudstjenesten fra 2011.

4.2.5. Andre forslag til skriftlesninger

I høringsforslaget var et utvalg fra Forkynneren skrevet inn i liturgien i starten av ordningen. Oslo bispedømmeråd var i sin høringsuttalelse spørrende til utvalget av vers og foreslo at hele kapittelet leses i stedet. To andre høringsinstanser mente også at hele kapittelet burde være med. Oslo bispedømmeråd anbefalte videre at «*det også ses nærmere på utvelgelsen av hvilke vers som anbefales lest i Jesaja-tekstene. Dette gjelder også for de andre skrifthenvisningene.*» Når det gjelder Jesaja-tekstene foreslo Agder og Telemark bispedømmeråd og Kirkelig Undervisningsforbund (KUFO) at Jesaja 40,6-7 utvides med vers 8.

Høringsforslaget hadde satt opp Salme 139,11-18.23 som en mulig skriftlesning som innledningen til bønn og asketegning (C). Både Agder og Telemark bispedømmeråd og MF vil starte lesingen av salmen tidligere og inkludere de første versene av salmen. Bjørgvin biskop og bispedømmeråd mener at Salme 139 ikke fungerer godt som utgangspunkt for selvransakelse og vil heller ha en av de gammeltestamentlige tekstene fra Kirkeårets tekster (se 4.2.3.)

Som en annen mulig skriftlesning ved innledningen til bønn og asketegning (C) var Salme 40,7 satt opp i høringsforslaget. Stavanger bispedømmeråd foreslo i sin høringsuttalelse at vers 5 og 6 legges til dette skriftstedet.

I tillegg til dette er det i høringen kommet inn tre andre forslag til skriftsteder: Agder og Telemark bispedømmeråd foreslo Salme 103 som skriftlesning istedenfor Jesaja 40,6-7. VID ønsket at salme 90,3-6 tar inn som alternativ skriftlesning ved gudstjenestens start (A). NLA Høgskolen mente at Hosea 6,1-6 er en viktig tekst på askeonsdag som kunne være en fast del av ordningen.

4.3. Kirkerådets vurderinger

Kirkerådet har vurdert høringsinnspillene som er kommet inn. Flere av høringsuttalelsene peker i ulike retninger og tegner ut løsninger som delvis utelukker hverandre.

4.3.1. Antall skriftlesninger

I tråd med høringsinnspillene om for mange skriftlesninger og å legge ordningen tettere opp mot Aftensang og forenklede gudstjenester (3.3), foreslår Kirkerådet å ta ut de tre tekstlesningene i Ordets del og legge opp til én skriftlesning her. For å tydeliggjøre skriftlesningenes funksjon i gudstjenesten endres overskriften i ledd 4 fra «Skriftlesning» til «Påminning om livets forgjengelighet». Leddet forblir valgfritt. Leddet som innleder delen med bønn og asketegning beholder sin overskrift, men gjøres valgfritt og får nummer 13. Til ledd 13 legges flere alternative skriftlesninger. På denne måten reduseres de mulige skriftlesningsstedene fra fem til tre. De

nødvendige skriftlesningsstedene reduseres fra to til en. Samtidig tydeliggjøres skriftlesningens funksjon i benevnelsen av ledd 4, og ledd 13 får flere valgmuligheter.

4.3.2. Teologiske motiver

Askeonsdag er en dag med mange mulige teologiske motiver og perspektiver. Kirkerådet ønsker å legge til rette for at menighetene som markerer askeonsdag kan vektlegge ulike motiver. Samtidig mener Kirkerådet at det er et poeng at ordningen for askeonsdag ikke spriker i for mange retninger. I tråd med høringsuttalelsen fra Oslo bispedømmeråd og TF, mener Kirkerådet at det er mest hensiktsmessig å konsentrere ordningen omkring motivene forgjengelighet og etterfølgelse. Andre motiver denne dagen, som for eksempel dåpsmotivet, kan utledes fra et slikt hovedmotiv. Dette valget beskrives eksplisitt i veiledningen som følger ordningen. I veiledningen tydeliggjøres også hvordan andre motiver kan tillegges ordningen, f.eks. gjennom tekstvalg.

Motivvalget tydeliggjøres ved omformuleringen av det valgfrie ledd 4 til «Påminning om livets forgjengelighet» (se over 4.3.1). Valget av motivet med forgjengelighet og etterfølgelse gjør at tekstene i det valgfrie ledd 4 kun har dette som tema. Jesaja 58 tas derfor ut av dette leddet og Jesaja 40 beholdes, men utvides med vers 8, i tråd med høringsuttalelsene fra Agder og Telemark bispedømme og Kirkelig Undervisningsforbund (KUFO) (4.2.5.).

4.3.3. Kirkeårets tekster

Når Ordning for askeonsdag legges opp mot ordningene for Aftensang og forenklede gudstjenester, leses i utgangspunktet bare en tekst i Ordets del. Kirkeårets tekster har tre tekster i hver rekke. Høringsinstansenes fremheving av Kirkeårets tekster tydeliggjør tekstrekkene som en ressurs i Ordning for askeonsdag. Dette gjelder ikke bare i Ordets del, men også andre deler av ordningen. Veiledningen må derfor gjøre det lett å velge en av Kirkeårets tekster andre steder i ordningen for askeonsdag. Dette gjelder for eksempel Joel 2 som flere høringsinstanser fremhevet.

4.3.4. Forholdet mellom tekster fra Det gamle og Det nye testamentet

Kirkerådet ser at flere tekster fra Det nye testamentet kan legges til ordningen og tar inn Bjørgvin sitt forslag om å lese fra Matteus 22 ved innledningen til selvransakelsen før bønn og asketegning (C). Kirkerådet deler høringsinstansen vurderingen av at teksten kan fungere godt som en innledning til selvransakelse.

4.3.5. Andre forslag til skriftlesningene

Kirkerådet vurderer det slik at det å lese hele kapittelet fra Forkynneren vil bidra til å gjøre ordningen mer ordrik og gjør derfor ikke endringer i utvalget av vers. Også i gravferdsliturgien er dette vanlig med teksten fra Forkynneren. I tråd med høringsinnspillet fra Agder og Telemark bispedømmeråd og KUFO, utvides teksten fra Jesaja 40 med vers 8 (4.3.2.). Tekstutdraget fra Salme 139 utvides med vers 1-3, i tråd med høringsuttalelsen fra Agder og Telemark bispedømme og MF.

Da flere av høringsuttalelsene etterlyste en strammere struktur i ordningen, vurderer Kirkerådet at det ikke bør være for mange tekster som står utskrevet i ordningens ledd 13 | Tekstlesning og stillhet. I tillegg til Bjørgvin sitt forslag om at Matteus 22 er et alternativ til tekstlesning, skrives Salme 139 inn i ordningen. De øvrige mulige tekstvalg legges til Veiledningen.

Tekstvalgene som legges i veiledningen er i tillegg til Kirkeårets tekster

- Jesaja 40, 5-7, slik Stavanger bispedømmeråd foreslo i høringen

- Salme 90, 3-6. Dette er i tråd med VID sitt innspill i høringen
- Salme 103, etter høringsuttalelsen fra Agder og Telemark bispedømmeråd
- Esekiel 37,1-6, støttes i høringsuttalelsen fra Agder og Telemark bispedømmeråd
- Hosea 6,1-6, i tråd med høringsuttalelsen fra NLA Høgskolen
- Markus 1,15, som foreslått i høringsuttalelsen fra Agder og Telemark bispedømmeråd

5. Bønn og asketegning

5.1. Høringens forslag

Det mest særegne i Ordning for askeonsdag er det som skjer i del III Bønn og asketegning. Det er stor variasjon i hvordan og hvor mye dette er praktisert i Den norske kirke. Høringsforslaget la opp til at den særegne askeonsdagspraksisen med asketegning legges inn etter Ordets del og bestod av følgende ledd:

- Tekstlesning og stillhet
- Syndsbekjennelse
- Bønnerop
- Bønn
- Asketegning

Alle leddene i høringsforslaget var obligatoriske.

5.2. Høringsinstansenes syn

I høringen ble det spurt om høringsinstansene hadde kommentarer til ordningens del III Bønn og asketegning. Ni av høringsinstansene uttrykte eksplisitt at de var positive til denne delen og flere av dem uttrykte glede over det som ble sendt ut. Flere høringsinstanser var opptatt av at veiledningen som følger ordningen er god og konkret, særlig med hensyn til at asken som brukes ikke blandes med vann. Hamar bispedømmeråd var opptatt av at forholdet til skriftemålgudstjenesten blir tydelig. Tunsberg bispedømmeråd og Gudstjenesteutvalget i Fredrikstad domkirke mente at asketegningen burde gjøres valgfri og at det burde være mulig å bruke andre symbolhandler istedenfor tegning med askekors.

5.2.1. Tekstlesning og stillhet

Både Tønsberg domkirke og Tunsberg bispedømmeråd mente at leddet med tekstlesning og stillhet burde være valgfritt.

5.2.2. Syndsbekjennelse

Tønsberg domkirke mente at syndsbekjennelsen burde være valgfritt og ligge til samlingsdelen i gudstjenesten. Nord-Hålogaland bispedømmeråd mente også at syndsbekjennelsen burde flyttes «til innledningen av gudstjenesten, jfr. *Ordningen for Hovedgudstjenesten*.» I sitt høringssvar hadde NLA høgskolen, i likhet med Tønsberg domkirke, et forslag til struktur i del III som tok syndsbekjennelsen ut av denne delen i gudstjenesten. NLA Høgskolen begrunnet dette med at asketegningen bør ligge tettere på Ordets del i gudstjenesten og at litaniet (bønneropet) bør følge etter asketegningen. Bjørgvin bispedømmeråd var positiv til å bruke Salme 51 som syndsbekjennelse, men foreslo at vers 3-6 og 9-11 bør være med fordi de «faktisk er syndserkjenning og bøn om tilgjeving».

5.2.3. Bønnerop

Nord-Hålogaland bispedømmeråd mente at kun Litaniet skulle være en valgmulighet i leddet som i høringsforslaget hadde overskriften «Bønnerop». VID ønsket ikke å ha

Trisagion, men at bare Litaniet eller en salme med Kyrie-karakter er alternativer i dette leddet.

5.2.4. Bønn

Bønnen før asketegningen er det enkeltleddet som i høringen fikk tydeligst positiv tilbakemelding. Samtidig hadde fire høringsinstanser forslag til alternative formuleringer. Agder og Telemark bispedømmeråd kunne tenke seg at det legges til en alternativ bønn som er *«inspirert av, men ikke identisk med»* en bønn fra den katolske askeonsdagsmessen. Møre bispedømmeråd mente at det i bønnen bør presiseres hva asken er et tegn på og viser til formuleringer fra den anglikanske kirken. MF Vitenskapelig høyskole mente at bønnen egentlig var en forklaring og foreslo: *«at leddet omformuleres i tråd med leddets egentlige funksjon om å informere menigheten.»*

5.2.5. Asketegning

TF skrev i sitt høringssvar at ordningens hovedmotiv kan tydeliggjøres ved asketegningen og videreføres fra bønnen før, ved å omformulere invitasjonen til: *«Kom og få askekorset som et tegn på vår (eller din) forgjengelighet.»* Tunsberg bispedømmeråd mente at invitasjonen i høringsforslaget fremstod ufullendt og vil enten tilføye «på din panne» eller stryke «tegnet». Tre høringsinstanser (to bispedømmeråd og en menighet), mente at det bør vurderes om formuleringen ved tegningen av askekorset skal inkludere et alternativ fra den romersk-katolske kirkens tradisjon. Her føyes det til «Vend om og tro på evangeliet» fra Markus 1,15.

I høringsforslaget var Esekiel 36,26 foreslått lest etter asketegningen. Presteforeningen, VID og Teologisk fakultet mente at metaforikken i dette verset ikke korresponderte godt i sammenhengen. Presteforeningen uttrykte det slik: *«Mens metaforikken ellers i leddet Asketegning er knyttet til aske og støv, forflyttes metaforikken til steinhjerte og kjøthjerte, uten støv og aske-referanser.»* Som alternativ foreslo VID at asketegningen: *«avsluttes med Vår Far, eller med salmen før nattverd (ved nattverd).»*

Tønsberg Domkirke mente også at Esekiel-teksten ikke passet og foreslo, i likhet med Tunsberg bispedømmeråd å heller bruke Fil 1,6 på dette stedet i gudstjenesten. Teksten fra Filipperevangeliet brukes i skriftemålgudstjenesten. Mens Borg bispedømmeråd mente at Esekiel teksten hadde med seg noe om at *«av asken kan det også oppstå noe nytt»*, ber KUFO om at *«det ses på hvordan håpsdimensjonen kan komme tydeligere frem i denne delen av liturgien.»*

To andre høringsuttalelser mente at det bør vurderes hvordan oppstandelsesperspektivet kan være en del av det som sies etter asketegningen. Den ene av disse, Bjørgvin biskop og bispedømmeråd, skrev at det i denne delen av ordningen burde være *«eit tilseiingsord som klart peiker på Jesus og hans forsoning og frigjering frå synda og dødens makt»*. Høringsinstansen skrev også at et slikt perspektiv: *«går tilbake til Luther der fastetida handlar om Jesu kamp mot det vonde og ser fram mot påsken som den endelege kampen.»* og foreslo Rom 6,4 istedenfor Esekiel-teksten. Den andre høringsinstansen, Stavanger bispedømmeråd, bad om at Johannes 8,12, Johannes 11, 25-26a og 1. Kor 15,47-49 ble vurdert som alternativer.

5.3. Kirkerådets vurderinger

Kirkerådet deler oppfatningen om at veiledningen til Ordning for askeonsdag må være god. At asken ikke skal blandes med vann står eksplisitt både i veiledningen og i ordningens generalrubrikker (punkt 2). Også forholdet til skriftemålgudstjenesten,

inkludert hvordan asketegning kan være en del av en skriftemålgudstjeneste, er omtalt både i veiledningen og ordningens generalrubrikker (punkt 9).

Kirkerådet mener at Ordningen for askeonsdag er såpass fri at det vil være god mulighet til å feire andre typer gudstjenester denne dagen, som f.eks. skriftemålgudstjeneste. Det mest særegne med askeonsdag, og som ikke praktiseres andre dager i kirkeåret, er asketegningen. Kirkerådet mener derfor at denne delen av ordningen fortsatt skal være obligatorisk for dem som velger å feire en askeonsdagsgudstjeneste etter denne ordningen.

5.3.1. Tekstlesning og stillhet

Kirkerådet støtter høringsinnspillene om at leddet med tekstlesning og stillhet blir valgfritt. Dette er i tråd med ønsket om økt fleksibilitet og å ikke legge opp til for mange obligatoriske skriftlesninger (jf. 4.2.1. og 4.3.1.).

5.3.2. Syndsbekjennelse og bønnerop

Kirkerådet mener at høringens forslag om å legge syndsbekjennelsen tett opptil refleksjon over eget liv og asketegning ivaretar de høringsinstansene som ønsker at bot- og omvendelsesperspektivet også knyttes til asketegningen. Kirkerådet ser likevel at det kan være gode grunner både for å ta den ut av del III Bønn og asketegning, slik NLA sitt oppsett viser, og for å legge syndsbekjennelsen til samlingsdelen slik de to andre høringsinstansene foreslår.

Kirkerådet følger Nord-Hålogalands resonnement om at syndsbekjennelsen legges inn på samme måte som i Ordning for hovedgudstjenesten. Syndsbekjennelsen kan enten legges i gudstjenestens samlingsdel eller i Ordets del. Syndsbekjennelsen skrives ut i Ordets del. Valgmuligheten tydeliggjøres i generalrubrikkene (punkt 8). Bjørgvin bispedømmeråd sitt forslag om å ta inn flere vers i Salme 51 tas delvis inn. Vers 3 og 5 blir en del av syndsbekjennelsen, mens høringsforslaget vers 13 og 14 tas ut.

5.3.3. Bønnerop

Litaniet beholder sin plass i ordningen, men Kirkerådet tar ikke bort muligheten til å bruke en annen salme med Kyrie-karakter i dette leddet. Dette er i tråd med den valgfriheten ordningen legger opp til. Kirkerådet følger høringsinnspillet fra VID og tar ut Trisagion som valgmulighet, slik Litaniets posisjon strykes. Leddets overskrift endres også fra «Bønnerop» til «Litani/Salme», slik at litaniets plass i ordningen fremheves og forskjellen mellom dette leddet og ledd 5 | Bønnerop – KYRIE blir mer tydelig.

5.3.4. Bønn

Kirkerådet merker seg de positive omtalene av bønnen. Innspillene fra Agder og Telemark bispedømme og MF kan begge leses som at bønnen forklarer for mye, mens de andre to instansene som foreslår å bruke en variant av den anglikanske bønnen mener at bønnen forklarer for lite. Kirkerådet vurderer bønnen til å være både tilstrekkelig åpen og tilstrekkelig klar til å fungere godt i den liturgiske sammenhengen den står i. Kirkerådet mener at valg av tekster og gudstjenestens preken bør benyttes for å utdype forståelsen av det tegnet askekorset er.

5.3.5. Asketegning

Høringsinnspillet fra TF og ett av innspillene Tunsberg bispedømmeråd handler om å utvide invitasjonen som gis før asketegningen skal foregå. Begge disse utvidelsene

er med på å fortolke tegningen av askekorset i én bestemt retning. Slik utelukkes perspektiver ved asketegningen som Kirkerådet ønsker å åpne for.

TF sine formuleringer fastholder menneskets forgjengelighet som hovedmotiv i ordningen. Dette kan være en positiv tydeliggjøring for de som ønsker å bruke dette motivet som det eneste, men Kirkerådet mener at det skal være mulig å bruke forgjengelighetsmotivet på flere måter. Da kan en slik tydeliggjøring stramme inn fortolkningsmulighetene ved selve asketegningen. Tunsberg bispedømmeråd sin formulering om å få korset tegnet på pannen utelukker de som av ulike årsaker ikke ønsker at korstegnet skal tegnet på pannen, men for eksempel på hånden. Forslaget fra Tunsberg bispedømmeråd om å styrke «tegnet» kan fungere, men Kirkerådet mener at den setningen fremstår mer ufullendt og kan være utgangspunkt for utrygghet knyttet til asketegningen. Formuleringen «Kom og få askekorset tegnet» beholdes.

Kirkerådet merker seg at flere av høringsinstansene mente at metaforikken i teksten fra Esekial 36 oppleves forvirrende og tar teksten ut av ordningen. Kirkerådet mener at VID sitt forslag om å gå rett videre på Fadervår er godt. Liturgisk ville det fungere som inngang i fastetiden. Kirkerådet ser imidlertid at flere høringsinstanser ønsker tekster om påskedag, oppstandelse og håp på dette stedet i liturgien, og at dette er en tradisjon som går langt tilbake i tid.

De ulike forslagene til alternative tekster etter asketegningen er vurdert og Kirkerådet tar inn forslaget fra Tønsberg domkirke og Tunsberg bispedømmeråd om å sette opp Fil 1,6 fra skriftemålgudstjenesten, samt Bjørgvin biskop og bispedømmeråd sitt forslag om Rom 6,4. Kirkerådet mener også at Jesaja 43,19a er en tekst som vil fungere liturgisk godt.

6. Andre kommentarer

6.1. Høringsforslaget

Til sist i høringen ble det spurt om høringsinstansene hadde andre kommentarer til Ordning for askeonsdag.

6.2. Høringsinstansenes syn

Flere av høringsinstansene hadde innspill til språket i rubrikkene. Dette gjelder f.eks. innledningen i gudstjenesten og prekenen. Agder og Telemark bispedømmeråd gjorde oppmerksom på at formuleringen om at brød og vin kan bæres inn ved starten av gudstjenesten var formulert slik at det så «*ut som om brød og vin uansett skal bæres/settes frem.*» Tønsberg domkirke mente at det burde være mulig å stryke ordet «introitus» i ledd 2. Dette leddet hadde i høringsforslaget tittelen «inngangssalme eller introitus».

Flere høringsinstanser var opptatt av det liturgen kan si ved innledningen til gudstjenesten, punkt 3 | Hilsen. Borg bispedømmeråd mente det ville være hensiktsmessig med en innledning som i noen grad gir bakgrunn for gudstjenesten. Flere høringsvar kommenterte rubrikken under prekenleddet. Høringsinnspillene går alle langs de linjer som Presteforeningen gir uttrykk for:

«Presteforeningen mener setningen etter komma kan sløyfes. En åpning for å preke over «en av de andre tekstene som er lest i gudstjenesten» gir tilstrekkelig åpning for preken over den gammeltestamentlige teksten. Det er ikke nødvendig å framheve dette særskilt.»

En høringsinstans gjorde oppmerksom på at den vedtatte Bibelske salmen for askeonsdag ikke er nevnt i høringsforslaget.

6.2.1. Dagens bønn

Det enkeltleddet som flest høringsinstanser kommenterte i denne delen av høringen, var leddet «Dagens bønn». I høringsforslaget var det skrevet inn en versjon av Dagens bønn som i stor grad var den samme som den vedtatte Dagens bønn på Kirkemøtet i 2014, men med noen justeringer gjort av Bispemøtet i februar 2023. Bispemøtet endret ordene bønn, kjærlighet og helhjertet fra bestemt form til ubestemt form. Begrunnelsen for dette var at ubestemt form ga et mer aktivt bønnespråk. Tønsberg domkirke mente at det var vanskelig å forstå og slutte seg til denne endringen og uttalte at «*Bønnen fra 2014 som gjenfinnes i Ordning for hovedgudstjenesten bør opprettholdes*».

TF stilte seg også undrende den versjonen av Dagens bønn som lå i høringsforslaget og skrev:

«Vi er sterkt kritiske til å innføre enda en versjon av en bønn som vitterlig er autorisert og godkjent for bruk.

Hvis en først skulle endre noe i en autorisert bønn, vil fakultetet påpeke at første setning er teologisk problematisk: «Barmhjertige Gud, du kan sette fri fra synd og forgjengelighet» Futurum-formen «kan sette» underkommuniserer at Gud har satt fri fra synd og forgjengelighet i Kristus, og stadig setter fri gjennom forvaltningen av nådemidlene. Med tanke på at bønner hører hjemme i fellesskapet av de døpte, foreslår vi at formen endres enten til presens eller perfektum.»

MF og Tønsberg bispedømmeråd var opptatt av det samme problemet slik setningen var formulert.

6.3. Kirkerådets vurderinger

Agder og Telemark sitt innspill er tatt til følge, slik at det i generalrubrikken som omtaler inngangsprosesjonen (punkt 5), er føyd til «og eventuelt brød og vin». Høringsinnspillet fra Tønsberg domkirke er tatt inn, slik at «introitus» er strøket i overskriften til ledd 2.

Kirkerådet har vurdert de ulike høringsuttalelsene om rubrikken under ledd 3 | Hilsen og mener at det fortsatt skal være mulig å si noe om fastetiden ved gudstjenestens start. Rubrikken omformuleres og flyttes til generalrubrikkene. Rubrikken får følgende ordlyd: «Under ledd 3 | Hilsen kan det være en kort innledning om fastetiden.» (punkt 6) Høringsinnspill om rubrikken til prekenen er tatt inn, slik at rubrikken nå lyder: «Predikanten preker over en av tekstene som blir lest i gudstjenesten». Innspillet i høringen om den vedtatte Bibelske salmen er tatt inn i veiledningen.

6.3.1. Dagens bønn

Kirkerådet har vurdert de høringsinnspillene som omhandler Dagens bønn og ser at det kan oppstå forvirring når to bønner er såpass like. Kirkerådet mener at de innspillene som er kommet fra TF, MF og Tønsberg bispedømme er såpass viktige at de bør tas inn i forslaget til Dagens bønn. Kirkerådet foreslår derfor at den justerte Dagens bønn, med endringene fra Bispemøtet og høringen, står utskrevet i ordningen. Samtidig tydeliggjøres det at det allerede finnes en vedtatt Dagens bønn ved at denne henvises til som et alternativ i tillegg til lokalt utformet bønn.

7. Videre prosess

I tråd med Regler for saksbehandling i liturgisaker sendes Ordning for askeonsdag til Bispemøtet i februar 2024, før saken planlegges tilbake til Kirkerådet i mars.

Økonomiske/administrative konsekvenser

Liturgisk materiale utgis i henhold til alminnelig praksis for dette, digitalt og i hefte- eller bokform. Administrativt arbeid inngår i det løpende arbeid med å justere kirkens liturgier.